

Rajoitettuja strategioita ja taktisia identiteettejä. Huumehoitoyksikön nuorten asiakkaiden kertomuksia viranomaiskohtaamisista. Janus 4/2003, vol. 11, 297–318 .

Elina Virokannas

Rajoitettuja strategioita ja taktisia identiteettejä

Huumehoitoyksikön nuorten asiakkaiden kertomuksia viranomaiskohtaamisista

Jaber F. Gubrium ja James A. Holsteinin (2001a, 1–2) mukaan ihmiset vaalivat kuin aarretta käsitystä omasta yksityisestä minuudestaan, johon kellään toisella ei ole pääsyä. Vailla pysyviä kiinnekohtia olevassa nopeiden muutosten postmodernissa maailmassa oman identiteetin määrittelyn yksinoikeutta on kuitenkin mahdotonta pitää hallussaan. Se on riistäytynyt käsistämme ja siirtynyt erilaisten instituutioiden, medioiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen muodostamaan jatkuvasti liikkeessä olevaan virtaan. Mielikuvia niistä hyvän elämän ja normaaliuden kriteereistä, jotka haluamme ehdottomasti täyttää, tihkuu meille kaikkialta ympäriltämme. Mielikuvien välittäjinä toimivat toisaalta mainokset, keskusteluohjelmat ja itsensä auttamisen tai terveellisen elämän oppaat. Toisaalta olemme valmiita turvautumaan entistä enemmän myös asiantuntijapalveluihin niin ulkoista kuin sisäistäkin olemustamme muokataksemme.

Zygmunt Baumaninkaan (1995, 81) mukaan identiteetin rakentaminen ei ole yksilöiden sisäsyntyinen projekti, joka etenisi omalla painollaan yksilöllisen kehittymisen myötä. Itsensä määrittely on tavoitteellisesta toimintaa, jossa mahdollisuudet yritetään säilyttää avoimina ja välttää kiinnittymistä mihinkään. Yksilöt pyrkivät selviytymään pirstaloituneessa ja episodinomaisessa elämässään erilaisten tilanne-

kohtaisten strategioiden avulla (mts. 92–99; ks. myös Karisto 1998, 62). Koska auktoriteetit ja elämää hallinneet pakot ovat murtuneet ja lakanneet ohjaamasta ihmisen toimia, jokapäiväiset valinnat joudutaan tekemään sitä mukaa kun valintatilanteita tulee vastaan. Kun aikaisemmin kuljettiin sääntöjen viitoittamia teitä, elämää hallitse nyt kartoittamaton kaaos, jossa tiet tehdään kulkemalla itse niitä pitkin (Bauman 1995, 17). Postmodernin elämän strategia ei voi olla Baumanin mukaan pysyvä ja muuttumaton, vaan kyse on ennemminkin useiden pienten pelien pelaamisesta ja sitoutumisen välttämisestä.

Tässä artikkelissa käsittelemäni asiat sijoittuvat yhdessä erityisessä kontekstissa, nimittäin ammattiauttamisen kontekstissa, tapahtuvaan strategianmuodostukseen ja identiteettityöhön. Konteksti konkretisoituu esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden, terapeuttien ja psykiatrien asiakasvastaanoitoilla tai erilaisten hoito- ja kuntoutusohjelmien toteutuksessa. Laajasti ymmärrettynä siihen voi sisällyttää myös ammatillisen kasvatuksen. Ammattiauttamisen kontekstille oleellista on se, että siinä osallistutaan yksilöiden (tai ryhmien) ominaisuuksien ja usein myös tulevaisuuden määrittelyyn.

Mielenkiintoa auttamistyön ammattilaisten ja asiakkaiden välisiä vuorovaikutustilanteita kohtaan juuri identiteettien ja asiakkuuksien rakentumisen kannalta on ollut erityisesti sosiaali- ja terapiatyön tutkimuksessa (esim. Jokinen & Juhila & Pösö 1995; Jaatinen 1996; Jokinen & Suoninen 2000; Miller 2001; Weinberg 2001; Valokivi 2002; Halonen 2002; Kulmala & Valokivi & Vanhala 2003). Strategioiden muodostuksen kannalta keskeisen jännitteen auttamistyön yhteydessä tapahtuvaan identiteettien määrittelyyn tuo se, että eri organisaatioilla on usein tarkka näkemys siitä, millaisille asiakasryhmille tarjotut työmuodot sopivat. Potentiaalisia asiakkaita kohtaavat työntekijät joutuvat määrittelemään asiakkaita joko kyseisen taustaorganisaation palvelutarjontaan soveltuviksi tai soveltumattomiksi (ks. Juhila & Pösö 2000). Toisaalta myös asiakkaat ovat tekemisissä useiden eri viranomais- tai auttamistahojen kanssa ja heillä on omat käsityksensä omasta elämäntilanteestaan ja tarpeistaan. Jännite voi olla suurta sekä tilanteessa, jossa asiakas määrittellään soveltumattomaksi saamaan haluamiaan palveluita että silloin kun asiakas ei haluaisi tiettyjen palveluiden kohteeksi mutta määrittellään niitä tarvitseväksi.

Tarkastelen tässä artikkelissa *huumeita käyttävien alaikäisten nuorten toimintastrategioita ja strategioiden toteuttamisessa rakentuvia identiteettejä nuorten ja heidän asioissaan tekemisissä olevien viranomaisten välisessä vuorovaikutuksessa*. Tätä valtasuhteiltaan jännitteistä asetelmaa tarkastelen nuorten haastatteluissa tuottamien kertomusten kautta. Haastatteluisa nuoret määrittelivät omaa suhdettaan eri viranomaisiin, kuvailivat aikaisemmin tapahtuneita viranomaiskohtauksia jälkeenpäin ja pohivat sitä, kuinka viranomaisille tulisi puhua ja kuinka heidän kanssaan pitäisi toimia. Kertomusten tarkastelussa nojaudun diskurssi-analyysiin (esim. Jokinen & Juhila & Suoninen 1999; Wood & Kroger

2000) ja konstruktionistiseen käsitykseen identiteetistä tilannekohtaisena ja vuorovaikutuksessa rakentuvana (esim. Antaki & Widdicombe 1998; Jokinen 1995). Identiteettien ja strategioiden ymmärrän siis muodostuvan kertomuksissa, *joissa nuoret reflektivat itseään ja toimintatapojaan heitä sosiaalisesti määrittelevien asiantuntijoiden suhtautumista-poihin*.

Aineistoni koostuu 17 haastattelusta, jotka olen tehnyt 14–18-vuotiaille nuorille. Nuoret olivat haastatteluhetkellä noin puoli vuotta kestävällä jaksolla eräässä pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa lasten ja nuorten huumehoitoyksikössä. Nuorten oli määritelty olevan laitoshoidon tarpeessa niin sanottujen kovien huumeiden käytön vuoksi. Kun vuonna 2001 15–16-vuotiaista suomalaisnuorista vajaa 2 % oli käyttänyt kyselytutkimusten perusteella kovia huumeita viimeisen vuoden aikana (Päihdetilastollinen vuosikirja 2002, 85), ja kun kaikki koviakaan huumeita kokeilleet eivät määrity laitoshoidon tarvitsijoiksi (Hakkarainen 1992, 86–88; Pearson 1987 37–51), huomataan haastateltujen nuorten edustavan hyvin pientä joukkoa ikäisistään. Oman aineistoni nuoret olivat käyttäneet huumeita pitkiä aikoja ja suurimmalle osalle kyseinen yksikkö ei ollut ensimmäinen hoitopaikka.

Haastatteluissa keskusteltiin nuorten elämästä ja tarkoituksena oli saada esiin nuorten näkökulmaa omiin asioihinsa. Kaikissa haastatteluissa käsiteltyjä teemoja olivat koulunkäynti, vapaa-ajan vietto ja kaverisuhteet, perhesuhteet, päihteidenkäyttö ja tulevaisuudensuunnitelmat. Nuoret olivat tulleet yksikköön lähinnä sosiaalityöntekijän, lääkärin tai psykiatrin toimesta ja useimmat olivat olleet tekemisissä eri viranomaisten kanssa jo kauan ennen yksikköön tuloaan. Osa nuorista oli huostaanotettu huumehoidon mahdollistamiseksi ja osalla oli ollut laitossijoituksia jo ennen päihteiden ongelmakäyttöä. Myös hoidon päättymisen jälkeen nuorilla oli edessään erilaisia jatko-hoitokuvioita eli viranomaisten kanssa toimittaisiin myös tulevaisuudessa.

Nuorta haastattelemaan tulevan tutkijan voi myös mieltää yhdeksi tahoksi, jonka kanssa toimimiseen nuoren täytyy muodostaa nopeasti jokin strategia. Tutkimushaastatteluun liittyy tilanteena ylipäättään tiettyjä rooli-odotuksia ja valta-asetelmia, jotka todentuvat ja kehittyvät haastattelijan ja haastateltavien välisenä yhteistoimintana (ks. enemmän Virokannas 2003a). Useimmiten nuoret toimivat haastatteluissa yhteistyöhaluisesti ja toivat esiin oman näkökulmansa elämäänsä. Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena ei kuitenkaan ole tutkijan ja haastateltavien välinen vuorovaikutus sinänsä. Tarkastelen niitä nuorten tekemiä määrittelyjä, ja merkityksenantoja, jotka koskevat heidän kertomiaan asioita ja tapahtumia. Oma toimintaani haastattelejana tarkastelen lähinnä siltä kannalta, kuinka osallistun käsiteltävien asioiden rakentamiseen ja merkitysten muotoutumiseen keskustelun toisena osapuolena.

Viranomaisten kanssa toimimisen strategioita

Anna Kulmala, Heli Valokivi ja Anni Vanhala (2003, 126) toteavat sosiaalityön asiakkaiden ja viranomaisten välisiä kohtaamisia tarkastelevassa työssään: *"kun asiakas kertoo tietystä työntekijäsuhteesta, osoittaa se jo sinänsä, että tämä suhde on ollut asiakkaalle positiivisesti tai negatiivisesti merkityksellinen"*. Omassa aineistossani nuoret viittasivat eri viranomaisiin usein puhumalla anonyymeistä *"niistä"*. Tästä ei voi aina päätellä kenestä on kyse. Myös tietyistä viranomaisryhmistä, kuten sosiaalityöntekijöistä tai lääkäreistä, puhuttaessa personoidun henkilöhahmon saavia viranomaisia oli melko vähän. Haastatteluja tehdessäni kävin kaikkien nuorten kanssa lävitse teemoja, joiden yhteydessä on luontevaa puhua eri työntekijöistä tai hoitopaikoista¹. Saatoin myös kysyä suoraan nuoren suhteista tiettyihin tahoihin kuten opettajiin tai poliisiin. Vaikka tällaisen puheen määrä oli osittain paljonkin tekemistäni kysymyksistä riippuvaa, jäi puheen suuntaaminen tiettyihin henkilöihin tai näiden suhteiden laadun määrittely täysin nuoren asiaksi.

Kulmalalta, Valokiveltä ja Vanhalalta lainattuun tekstiin peilattuna voisin tulkita tämän aineistostani nousevan huomion tarkoittavan sitä, että viranomaiset ovat melko vähämerkityksisiä nuorten elämälle. Tällaisen johtopäätöksen tekeminen olisi tietysti hätiköityä tarkastelun tässä vaiheessa, mutta uskon sen kertovan jotain nuorten suhteista viranomaisiin. Viranomaisten *merkityksen määrän* tarkastelu rajautuu kuitenkin tämän artikkelin tutkimustehtävän ulkopuolelle ja on oleellista vain siltä osin, kuinka se näyttäytyy nuorten kuvaamissa viranomaisten kanssa *toimimisen strategioissa*.

Artikkelissa käsittelemäni puheotteet olen valinnut poimimalla ensin aineistosta kaikki kohdat, joiden voi tulkita viittaavaan viranomaisiin ja heidän kanssaan toimimiseen. Viranomaisiksi olen luokitellut kaikki työnsä ja ammattinsa puolesta nuorten kanssa tekemisissä olevat henkilöt tai tahot. Kyseisiä kohtia olen analysoinut etsimällä niistä eroja ja yhteneväisyyksiä (ks. Potter & Wetherell 1987, 168) ja muodostanut niistä sitten eri strategiatyypeiksi tulkitsemiani luokkia. Strategiatyyppien muodostaminen ei ole perustunut joillekin selkeille asia- tai sisältöeroille, jotka olisivat olleet aineistossa odottamassa löytämistään. Enemminkin erot ja yhtäläisyydet liittyivät merkitysulottuvuuksiin ja funktioihin, joita puheessa tuotetaan (Suoninen 1993) ja ne ovat selkiintyneet vasta kokeilemalla analyysin tekoa erilaisista näkökulmista käsin. Huomattavaa on, että strategioita kuvattessani en pyri tyypittelemään eri nuoria kuuluvaksi jonkin tietyn strategian toteuttajiin vaan yksikin nuori voi tuottaa puheessaan eri tilanteissa erilaisia strategioita. Tarkastelun yksikkönä ovat siis eri strategiamuodot eivätkä yksittäiset nuoret.

Viranomaisnäkökulman vastustaminen

Ensimmäiseksi käsittelen erilaisia viranomaisnäkökulman vastustamiseen perustuvia toimintastrategioita ja niiden yhteydessä tuotettuja tai torjuttuja identiteettejä kolmen puheotteen avulla. Vastustuksen kohteena voivat olla joko viranomaisten nuoreen kohdistama toiminta, yleisten sääntöjen ja normien noudattaminen tai jonkin tietyn ulkoapäin tarjotun nuorta koskevan määrittelyn vastaanottaminen. Vastustamisesta huolimatta nuori voi joutua kärsimään toiminnastaan johtuvia seurauksia ja rangaistuksia.

Ensimmäisessä otteessa haastattelija pyytää Siniä kuvailemaan, kuinka opettajat suhtautuivat häneen koulussa. Kysymystä on edeltänyt keskustelua Sinin koulunkäynnistä ja Sini on kertonut olleensa keskiverto-oppilas siitä huolimatta, ettei satsannut läksyjen lukemiseen tai kokeisiin valmistautumiseen. Suhteensa opettajiin Sini määrittelee tupakanpolton vuoksi ongelmalliseksi.

Ote 1: Ongelmallisena jatkuvan tilanteen sietäminen²

- 1 **H** *oliksä semmone tykkäskö opettajat susta vai (.) olik olik[siin jotain*
 2 **Sini** *[no (.) meilloli hirveesti kinaa*
 3 *koulus siit ku (.) ala-asteella ei saa polttaa (.) [tai siis yläasteella [(.) mikä tää on*
 4 **H** *[yym [nii*
 5 **Sini** *peruskoulu nykyäänhh (.) ni ei saa polttaa ja siit tuli hirveet vaikeudet et tota ni (1)*
 6 *muuten kyl tuli ihan hyvin toimeen mut sit on aina se tietty kitka siin välissä*
 7 *jotenki ku (.) ei niinku (.) tai sillee piti polttaa röökiä se oli niinku vastoin sääntöjä ja*
 8 *siit sai jälki-istuntoo ja (.) ni oli semmosta pientä kitkaa koko ajan[et ei voinu olla*
 9 **H** *[yymm*
 10 **Sini** *hyvis[väleissä et (1) et se aina jotenki oli siin välissä ja sit*
 11 **H** *[yym*
 12 **Sini** *niinku (.) kerran sut leimataan et sä oot vähän niinku huonotapasempi [et ku sä rikot*
 13 **H** *[yyymmm*
 14 **Sini** *sääntöjä ku haluaa lähtee röökille ni (.) sit se on aina vähä semmonen*
 15 *pieni juttu [siinä koko ajan[*
 16 **H** *[yym [just (1)*
 17 **Sini** *et ei mul sillee niinku mitään (.) muit ongelmii ollu et (.) se oli varmaan se ainut*
 18 *siel koulussa*

Sini ei vastaa suoraan opettajien ja itsensä välisiä suhteita koskevaan kysymykseen vaan kuvailee ensin tilanteen taustoja (rivit 2–3, 5–8). Tupakanpolttaminen oli koulussa kiellettyä. Koska Sini kuitenkin kävi tupakalla, välit opettajiin eivät päässeet kehittymään hyviksi. Tupakanpoltosta johtuvat vaikeudet opettajien kanssa saavat Sinin puheessa useita, vakavuudeltaan eriasteisia merkityksiä. Aluksi vaikeudet määrittyvät *hirveiksi* (rivi 5), mutta keskustelun kuluessa Sini kuvaa samaa asiaa opettajien ja Sinin välillä olevaksi *kitkaksi* (rivi 6, 8), *huonotapaiseksi leimautumiseksi* (rivi 12, 14), *pieneksi jutuksi* (rivi 15) ja lopulta *ainoaksi kouluun liittyväksi ongelmaksi* (rivi 17).

Sini reflektoi toimintaansa koulussa ja suhdettaan opettajiin pitkälti opettajien näkökulmasta käsin. Opettajat määrittelevät hänet poikkeavaksi ja pyrkivät rangaistusten avulla muuttamaan hänen toimintaansa. Sini ei kuitenkaan samastu "huonotapaisuuden" määritteeseen vaan pitää erillään ulkoapäin tarjotun poikkeavan leiman ja omat käsitykset itsestään. Sini ei myöskään varsinaisesti kritisoi opettajia leimatuksi tulemisesta vaan kitkan syyksi määrittävät koulun anonyymit säännöt. Opettajat toimivat Sinin tarinassa ennemmin sääntöjen valvojina ja rangaistusten toteuttajina kuin sääntöjen laatijoina – tai niiden mahdollisina muuttajina. Sekä olemassa olevat säännöt että Sinin tupakanpoltto näyttäytyvät samanaikaisesti asioina, jolle ei voi mitään *sillee piti polttaa röökiä* (rivi 7), mutta jotka eivät sovi yhteen. Myös saadun leiman lopullisuus *kerran sut leimataan* (rivi 12), *sit se on aina vähä semmonen pieni juttu siinä koko ajan* (rivit 14–15) määrittyy asiaksi, johon ei voi vaikuttaa. Tilanteen pysyväluonteisesta ongelmallisuudesta huolimatta Sinin tupakanpoltto ja siten sääntöjen mukaisen toiminnan vastustaminen jatkui. Sinin puheessa vastustus kohdistuu siis sekä ulkoapäin tuleviin hänen identiteettiään koskeviin määrittelyihin että painostukseen muuttaa käyttäytymistä. Identiteetin rakentumisen kannalta oleellisempaa Sinin strategiassa on torjua ei-haluttuja kuin tuottaa haluttuja identiteettejä.

Seuraavassa haastatteli ja Tanja keskustelevalle Tanjan suhteista hänen vanhempiansa. Keskustelua on edeltänyt pohdinta siitä, haluaako Tanja tulevaisuudessa lapsia ja millainen hän itse olisi vanhempana. Tanjan ja hänen vanhempiansa suhteet määrittävät alisteisiksi sosiaalityöntekijöiden päätöksille, mutta alisteisuus ei näyttäydy pysyväluonteisena vaan on sidottu tiettyyn aikaan.

Ote 2: Tulevaisuuteen suuntautuminen

- 1 **H** *mitä sä aattelet onksu tuleeksun vanhemmista hyvät isovanhemmat sun lapselle vai*
 2 *haluutsä olla tekemisissä niitten kans*
 3 **Tanja** *haluun olla tekemisissä*
 4 **H** *joo (1)*
 5 **Tanja** *onne luvannu et sit ku mä pääsen nuorisokodista pois ni mä voin ihan hyvin muuttaa*
 6 *takasi himaa (.)*
 7 **H** *aha joo*
 8 **Tanja** *tai kun ennen sitä sei onnistu ku sossut ei suostu mut niinku*
 9 **H** *mut et ne ois suostuvaisia siihen*
 10 **Tanja** *eii nei voi enää sanoo mitään[se jälkeen ku mä oon kaheksantoista*
 11 **H** *[nii justii*

Tanja kertoo haluavansa pitää yhteyksiä vanhempiansa ja voivansa muuttaa takaisin kotiin kunhan meneillään olevaa hoitoa seuraava jatkohoito nuorisokodissa on päättynyt (rivit 3, 5–6). Kotiin muutto ei näyttäydy itsestään selvänä asiana vaan yhtenä vaihtoehtona, johon

on vanhempien suostumus. Vanhempien lupa on kuitenkin voimassa vasta tietyn ajan kuluttua, kun Tanja täyttää 18 vuotta. Sitä ennen lupauksen esteiksi määrittyvät sosiaalityöntekijöiden päätökset, joille sekä Tanjan että hänen vanhempiansa toiminta näyttäytyy alistaisena (rivit 8,10).

Ensisilmäyksellä Tanjan kertomuksen voisi mieltää enemmänkin näytteeksi itsemääräämisen mahdollisuuden puutteista kuin vastustuksen yhdestä muodosta. Tulkitsen kertomuksen kuitenkin vastustukseksi, sillä vaikka Tanja ei kykene muuttamaan viranomaisten päätöksiä tai toteuttamaan omia halujaan juuri nyt, hän määrittelee itsensä tietoisesti tilanteen muuttumisesta tulevaisuudessa. Sosiaalityöntekijöiden päätöksiä noudatetaan vain pakon edessä ja vain siihen asti kuin se on välttämätöntä. Vastustaminen toteutuu siis tulevaisuuteen suuntautuvana tietoisuutena siitä, että loppujen lopuksi viranomaiset eivät kykene estämään hänen kotiin muuttoaan ja kyse on vain ajan kulumisesta. Toisenlaisesta näkökulmasta Tanjan voisi tulkita irtisanoutuvan elämäntapahtumiaan koskevasta vastuusta siksi aikaa, kunnes hän täyttää 18. Sosiaalityöntekijöiden tahtoon vetoamalla hän "vapauttaa" myös vanhempansa hänen tilannettaan koskevasta päätöksenteosta.

Sini ja Tanja pyrkivät molemmat kulkemaan omaa tietään viranomaisten tahdosta riippumatta. Sinin strategiana on kestää ei-toivotun toimintansa seuraukset ja Tanjan strategiana siirtää tavoite oman halun mukaisesta toiminnasta tulevaisuuteen. Kumpikaan ei hyväksynyt viranomaisten tarjoamaa määritelmää itsestään. Tämä olisi tarkoittanut Sinin kohdalla identifioitumista huonotapaiseksi sääntöjen rikkojaksi ja Tanjan kohdalla Tanjan ja hänen vanhempiansa määrittymistä kyvyttömiksi yhdessä asumiseen.

Villen vastustusstrategia poikkeaa seuraavassa Tanjan ja Sinin menetelmistä. Ville luonnehtii suhdettaan hoitoyksikön työntekijöihin ja vastustuksen kohteena on ajatus siitä, että meneillä olevasta hoidosta voisi olla hänelle jotain hyötyä. Ville on juuri kertonut haastattelijalle, ettei aio lopettaa huumeiden käyttöä eikä myöskään käytön rahoittamista aineiden välittämällä. Oleellista Villen strategiassa on huumeidenkäytön asiantuntijuuden määritteleväminen hänelle itselleen kuuluvaksi ominaisuudeksi.

Ote 3: Yläpuolelle asettuminen

- 1 **H** mitesä nyt niinku selviät täällä kaikista näistä (1) seulakeskusteluista ja muista et
 2 sanoksä niinku ihan suoraan sitte että mitä sä aattelet sun tulevaisuudesta vai (1)
 3 **Ville** mm no emmä tiedä ei sitä nytte oo tähän asti puitu mut (2) noitten kanssa on
 4 sinänsä aika hauska keskustella ku ne ei ymmärrä mistään mitään ku niillä ei oo
 5 mitään omii [kokemuksia]
 6 **H** [lyym]
 7 **Ville** ainostaan ne mitä ne on luku kirjjoista[

- 8 H [yym (1)
 9 Ville *se on varsinaista piilovittuiluu lähes koko ajan () ei ne tajuu sit*
 10 H *sun ei oo tarvinnu kauheesti ees selittää sitte*
 (kasetin kääntäminen)
 11 H *no jääks se sit vähän niinku semmoseks et sä et oikeen kunnolla kohtaa tai te ette*
 12 *puhu niinku samaa kieltä tai tai niin justiin sanoit et se on semmosta piilovittuilua*
 13 *sitte että (1)*
 14 Ville *mm no emmä tiä (2) ku nei siis niin no mä ajattelen täysin erilailla ku noi emmä*
 15 *sit tiä miten se menee[mut ei siitä mitään ainakaan (1)*
 16 H [yym
 17 Ville *mitään hyötyy*

Haastattelija määrittelee kysymyksessään Villen ja hoitoyksikön työntekijöiden välisen suhteen ongelmalliseksi viitaten Villen aikaisemmin ilmaiseisiin aikomuksiin jatkaa huumeiden käyttöä (rivit 1–2). Villen mukaan ongelma ei ole relevantti, sillä tulevaisuudesta ei ole vielä puhuttu hoitokeskusteluissa (rivi 3). Sen sijaan hän kuvailee yleisemmällä tasolla keskustelujaan hoitoyksikön työntekijöiden kanssa. Työntekijät näyttäytyvät huumeisiin liittyvässä tietämättömyydessään ja kokemattomuudessaan koomisina keskustelukumppaneina (rivit 3–5). Kirjojen avulla huumeiden käyttöön tutustuminen ei riitä asiantuntemuksen saavuttamiseen (rivit 7 ja 9). Ville näyttäytyy itse ainoana huumeiden käytön asiantuntijana ja hoitajat määrittyvät ymmärtämättömiksi "vittuilun" kohteiksi. Haastattelija pyytää Villeltä tarkennusta tilanteeseen diagnosoimalla Villen ja työntekijöiden välisen vuorovaikutuksen kohtaamattomuudeksi ja saman kielen puutteeksi (rivit 11–12). Ville ei tartu haastattelijan määritelmään eri kielistä vaan vahvistaa jo aikaisempaa määritelmäänsä oman ajatusmaailmansa erilaisuudesta verrattuna hoitajien ajatusmaailmaan (rivit 14–15). Tuloksena ajatusmaailmojen erilaisuudesta Ville määrittelee keskustelut hoitajien kanssa itsensä kannalta hyödyttömiksi (rivit 15 ja 17).

Henkinen ero Villen ja "niiden" eli työntekijöiden välillä määrittyy totaaliseksi *mä ajattelen täysin erilailla ku noi* (rivi 14). Erilaisuuden syynä aiemmin (rivit 4–5) ollut hoitajien tietämättömyys huumeista laajentuu koskemaan kaikkea ajattelua. Villen puheen voisi tulkita myös siten, että seurauksena ajatusten eroavaisuudesta huumeiden käytön osalta yhteistä ymmärrystä ei voi löytyä muiltakaan alueilta. Villen vastustuksen muotona on siis yläpuolelle asettuminen asiantuntijaidentiteetin rakentamisen kautta, jolloin hänen oman toimijuutensa määrittely on kaiken uhan tavoittamattomissa. Villen strategia on mielekäs vain sitä ääneen lausumatonta kontekstia vasten, että hoitajilla on valta pitää hänet neljän seinän sisällä hoitoyksikössä ja yrittää "hoitamalla" muuttaa häntä. Uhalla tarkoitan siis sitä implisiittisesti läsnä olevaa mahdollisuutta, että hoidossa voisi tapahtua jotain

sellaista, joka muuttaisi Villen näkemyksiä huumeiden käytöstä ja siten myös vaikuttaisi hänen identiteettiinsä.

Kaikissa edellisissä episodeissa viranomaisten toiminnan vastustaminen toimii ensisijaisesti strategiana säilyttää oman identiteetin määrittelyoikeus. Strategian tavoitteena ei ole niinkään seuraamusten välttäminen tai pyrkimys muuttaa vallitsevaa tilannetta. Michel de Certeaut (1988, xix–xx) soveltaen edellisissä vastustamisen muodoissa on kyse ennemminkin taktiikoista kuin strategioista. Taktiikoita käytetään de Certeautin mukaan tilanteissa, joissa oman toiminnan hallintaa ei ole toimijan vallassa vaan valta kuuluu selkeästi jollekin muulle, kun taas strategian harjoittaminen edellyttää sekä omaa tahtoa että toimintaympäristön hallintavaltaa.

Kohteeksi asettuminen

Seuraavaksi käsittelen kahta erilaista kohteeksi asettumisen strategiaa. Myös kohteeksi asettumisen kuten vastustamisenkin voisi mieltää de Certeautin (1998) mukaillen ennemmin taktiikaksi – tai jopa totaalisesti toimintamallin puutteeksi – kuin strategiaksi. Miellän kuitenkin oman identiteetin tuottamisen kohteena olemisen kautta yhdeksi strategiamuodoksi vaikkakin se on luonteeltaan rajoittunutta. Kohteena olemisen poikkeaa vastustamisesta siten, että tapahtumia esitettäessä ei tuoda juurikaan esiin omia näkökantoja ja ulkoapäin tulevia itseensä kohdistuvia määritelmiä ei erotella omista minäkäsityksistä. Kerronnassa pysytellään pitkälti toteavalla ja tapahtuneita asioita raportoivalla tasolla.

Seuraavassa Jani kertoo tapahtumaketjusta, joka johti hänet vaihtoehtottoman valinnan eteen ja sitä kautta laitoshoitoon. Janin oma toimijuus rajoittuu lyhyeen aikaan, joka jää laitoshoitopäätöksen teon ja hoitopaikkaan siirtymisen välille, mutta muutoin hän ei edes pyri vaikuttamaan asioiden kulkuun.

Ote 4: Vaihtoehtoton kohteus

- 1 **H** *mimmonen se oli se tilanne (.) sit missä (.) sut päätettiin laittaa tänne tai (.)*
 2 **Jani** *se lähti siitä ku (2) yymm ootas tota niin mun kaveri kaveri niinku soitti se sano*
 3 *mutsille että Jani on aika huonos kunnos*
 4 **H** *yym (.)*
 5 **Jani** *jotain tällasta siinä oli ensi (.) sit sen mutsi soitti niinku (.) mun mutsille ja (1)*
 6 *sit ne oli katonu mun laatikkoon ja siellä oli ollu jotkut kymmenet veriset ruiskut*
 7 *ja (1) sellasta ja oli ne tietäny jo aikasemminki*
 8 **H** *joo*
 9 **Jani** *oli tullu kyselee et (.) näytä käsiis (.) niinku ()mmä näyttäny (1) aina oli*
 10 *pitkähiihanen paita vaik oli kesäkuu*
 11 **H** *yym (1)*
 12 *sit tuli (.) kolme sosiaalityöntekijää meille ja (1) ne sit kyseli kaikkee (1) no*
 13 *kaikkee noist jutuist mitä sä oot käyttäny [ja tämmöst (1)]*

- 14 **H** *lyym*
 15 **Jani** *sit ne sano et sullon kaks vaih kaks vaihtoehtoo et niinku et sut huostaanotetaan (1)*
 16 *et sä lähet väkisin hoitoon tai sit että (.) sua ei huostaanoteta et sä lähet niinku (1)*
 17 *vapaaehtosesti sinne*
 18 **H** *yym*
 19 **Jani** *eei siinä niinku paljo vaihtoehtoo ollu (1)*
 20 **H** *yym*
 21 **Jani** *sitte (.) ne sano et täs voi mennä muutama viikkoki ja (.) ne sit vissiin soitti samana*
 22 *päivänä heti uudestaan et (.) nyt on löytyny täältä X (hoitoyksikön nimi):stä paikka*
 23 **H** *just (.)*
 24 **Jani** *se oli vissiin niinku (.) oisko ollu joku perjantai eiku (2) vissiin just perjantai tai*
 25 *torstai (1) ku mä olin tuloneuvottelussa (.)*
 26 **H** *yym*
 27 **Jani** *sit mä luulin et mä joudun jäämään heti mut sit mä kysyin et enks mä vois jäädä*
 28 *vielä viikonlopuks ja (1) sillee ja sit mä vedin sen viikonlopun*

Haastattelijan kysymystä (rivi 1), jossa hän määrittelee Janin hoitoyksikköön tulemisen tapahtuneen vastoin Janin tahtoa, edeltää Janin tekemiä useita viittauksia siihen, ettei hän tullut hoitoon vapaaehtoisesti. Jani kuvaa pitkässä vastauksessaan prosessia, jonka päätteeksi kotiin tulevat kolme sosiaalityöntekijää³ määräävät hänet hoitoon. Janin voi tulkita identifioituvan kertomuksen useassa kohdassa huumeidenkäyttäjäksi, joka pyrkii jatkamaan käyttöä ja jonka hoitoon meneminen voi tapahtua vain vaihtoehtottomassa tilanteessa. Ensiksi kertomuksen keskiössä ovat hänen huumeidenkäyttönsä kohdistuvat epäilyt ja niiden osoittautuminen oikeiksi (rivit 2–3, 6–7, 9–10). Toiseksi sosiaalityöntekijöiden kanssa ei keskustella enää epäilyistä vaan käytetyistä aineista (rivit 12–13). Kolmanneksi Jani kertoo saaneensa siirrettyä hoitoyksikköön lähtöä viikonlopun yli ja käyttäneensä tänä aikana huumeita (rivit 27–28).

Janin ja sosiaalityöntekijöiden välisessä suhteessa korostuu sosiaalityöntekijöiden valta ja Janin voimattomuus päättää Janin asioista. Sosiaalityöntekijät näyttäytyvät kyselijöinä ja kuulustelijoina ja Janin osaksi jää vastata kysymyksiin. Toisaalta sosiaalityöntekijöiden toiminta näyttäytyy myös määrätietoisena päätöksentekona tilanteessa, jossa vanhemmat ovat *tietäneet jo pitkään* jotain, kaverin äiti on vihjailut asioita ja Jani on peitellyt neulanjälkiä pitkähihaisilla puseroilla. Sosiaalityöntekijöiden määrätietoisuus korostuu Janin kuvauksessa myös siten, että kolme työntekijää toimivat koko kertomuksen ajan yhtenä yksimielisenä rintamana *ne sit kyseli kaikkee* (rivi 12), *ne sano et sullon kaks vaih kaks vaihtoehtoo* (rivi 15), *ne sano et täs voi mennä muutama viikkoki* (rivi 21), *ne sit vissiin soitti saman päivänä heti uudestaan* (rivit 21–22). Janilla puolestaan ei esiinny tilanteessa liittolaisia ja esimerkiksi vanhempien reagointia sosiaalityöntekijöiden toimintaan Jani ei kuvaa lainkaan.

Janin tavoin myös Salla on tuonut haastattelussa esiin sitä, ettei tullut hoitoon vapaaehtoisesti vaan viranomaisten päätöksestä. Salla

määrittelee hänet hoitoon alun perin toimittaneen terveyskeskuslääkärin toiminnan seuraavassa kuitenkin kovin eri tavalla kuin vaihtoehdottoman valinnan eteen joutunut Jani edellä sosiaalityöntekijöiden toiminnan. Sallan mukaan lääkäri *tunnisti* hänen tilanteensa runsaaseen huumeiden käyttöön liittyväksi.

Otc 5: Kohteen olemisen hyväksyminen

- 1 **H** *tota kuka siihen sitte puuttu (1) koska sä oot nyt kuitenkin täällä ja sä oot vasten*
 2 *tahtoon täällä ni jotain siinä niinku piti tapahtua et kuin sä jouduit tänne*
 3 **Salla** *yym (2) mun lääkäri pisti*
 4 *[sun lääkäri (.)*
 5 **Salla** *mun lääkäri terveyskeskuksessa*
 6 **H** *justii joo*
 7 **Salla** *mä juoksin siellä joittenkin (.) mä en muista minkä vaivojen takia ja sit (.) se vaa*
 8 *rupes kysyy mun elämästä (.) sit se pisti mut niinku (.) nuorten (.) semmose käymään*
 9 *siis psykiatrisella*
 10 **H** *[siis jollekin ihan osastohoitoon*
 11 **Salla** *ei ku siis ()*
 12 **H** *joo*
 13 **Salla** *sit (.) sit ne viel (.) laitto mut (.) jonnekin mä () sieltä mä jouduin X:ään (.)*
 14 **H** *sairaalaan*
 15 **Salla** *niin ku mä () vissiin aika pahasti sekasin (.) sit mä olin siel pari viikkoo mut viel tol*
 16 *(.) nuoriso (.) mikä se on [(.)*
 17 **H** *[onko se joku selviytymis*
 18 **Salla** *(yskäsee) (1) ei ku se (.) siis (.) joku nuorten (.) etappi vai* *[kuitenki semmonen*
 19 **H** *[joo okei*
 20 **Salla** *paikka*
 21 **H** *joo*
 22 **Salla** *sit mä en siel jaksanu käyä (yskäsee) (1) sit niinku puolen vuoden päästä () tänne ()*
 23 *käyä siellä ()*
 24 **H** *joo (2)*
 25 **Salla** *()*
 25 **H** *joo (1) mut elikkä se alote tuli siltä sun lääkäriltä (.)*
 26 **Salla** *yym (.)*
 27 **H** *sä kävit siel ihan muista syistä (.)*
 28 **Salla** *mut siis periaattees niinku (.) () tai semmone niinku (.) () enemmän sekasi (.) se*
 29 *niinku (.) jotenki tunnisti sen*

Haastattelija kiinnittää huomiota otteen alussa Sallan tapaan määritellä lääkäri *omaksi* lääkäriksen (rivit 3–4). Sallan ja lääkärin välinen suhde näyttäytyykin poikkeuksellisen henkilökohtaisena verrattuna muihin aineistossani oleviin viranomaisia koskeviin kertomuksiin. Salla kertoo asioineensa usein terveyskeskuksessa muiden kuin päihdeongelmaan liittyvien asioiden takia ja että lääkäri oli alkanut josain vaiheessa kysellä Sallan muistakin asioista (rivit 7–8). Seurauksena tästä Salla kertoo käyneensä sekä avohuollon palveluissa että sairaalajaksolla ja päätyneensä lopulta kyseiseen hoitoyksikköön (rivi 22). Syyksi lopulliselle joutumiselle vastoin tahtoaan nuorten huume-

hoitoyksikköön Salla määrittelee sen, ettei jaksanut käydä avohuollon hoidoissa (rivi 22).

Väsyneisyyden lisäksi Salla kuvaa pariinkin otteeseen olleensa kyseisenä aikana sekava (rivit 15 ja 28), millä hän ilmeisesti viittaa päihteiden vaikutuksen alla olemiseen vaikkei varsinaisesti huumeiden käytöstä puhukaan. Tapahtumien kuvauksessa ylipäättään Salla identifioituu passiivisen, hoitopaikasta toiseen ajelehtivan potilaan rooliin, jonka toimintaa lääkäri ja muut ihmiset määräävät *mun lääkäri pisti* (rivi 3), *sit se pisti mut* (rivi 8), *ne viel (.) laitto mut* (rivi 13), *sielt mä jouduin* (rivi 13). Kuitenkin tapahtumien päätteeksi hän määrittelee lääkärin tunnistaneen hänen huumeongelmansa (rivi 29) eikä esimerkiksi kerro jääneensä lääkärille kiinni käytöstä. Tulkitsen "tunnistamisen" tässä siten, että Salla määrittelee lääkärin olleen kyvykäs huomaamaan hänen varsinaisen hoidontarpeensa *kaiken maailman vaivojen* lävitse. Sallan kertomuksessa tämä hoidontarve liittyi johonkin kokonaisvaltaisempaan kuin yksittäiset vaivat ja reitti niiden tunnistamiseen kulki Sallan *elämään* (rivi 8) tutustumisen kautta.

Sallalle kohteena oleminen näyttäytyy positiivisempana asiana kuin Janille. Sallan kohdalla kohteeksi asettumisen strategia toteutuu sekavaksi ja apua vailla olevaksi identifioitumisen kautta, kun taas Jani identifioituu kertomuksessaan huumeidenkäyttäjäksi. Kun aikaisemmin käsittelemäni vastustamisen yksi keskeisin päämäärä oli itsemäärittelyoikeudesta kiinnipitäminen ja irtisanoutuminen avun tarpeessa olevan asemasta, niin kohteeksi asettumisessa ollaan jo lähellä sitä, että oman identiteetin määrittelyoikeus luovutetaan auttamisinstituutioille. Toisin sanottuna kyse on siitä, että oma identiteetti kerrotaan kiinteästi auttamisinstituutioon sidoksissa olevana ja omaa minäkäsitystä ei erotella instituutioiden tarjoamista määritelmistä (ks. Gubrium & Holstein 2001b).

Pelaaminen

Kolmantena strategiaryhmänä käsittelen pelaamista, joka on de certa-laisittain määriteltynä lähempänä strategiaa kuin vaihtoehtotomissa tilanteissa harjoitetut vastustaminen ja kohteeksi asettuminen. Pelaamisen miellän eroavan edellisistä siten, että siinä on kyse enemminkin aktiivisesta hyödyn tavoittelusta ja riskien ottamisesta kuin ulkoapäin tulevalta uhalta suojautumisesta saatikka passiiviseksi heittäytymisestä. Miellän pelaamisessa Baumanin (1995, 98–99) tavoin oleelliseksi nopeasti tapahtuvien siirtojen tekemisen, kun taas vastustaminen on pikemminkin pidemmän aikaa kestävä tilanne, jossa tietynlainen henkinen vastahankaisuus voi olla ainoa vaihtoehto säilyttää jonkinlainen itsekunnioitus.

Pelaamiseksi luokiteltavia kertomuksia viranomaisten kanssa toimimisesta esiintyi haastatteluissa hyvin vähän ja esitänkin siitä tässä

vain yhden esimerkin. Tulkitsen pelaamiskertomusten harvalukuisuuden kuvastavan omaehtoisen toimintatilan vähäisyyttä viranomaisien ja nuorten välisissä suhteissa. Nuoret kertoivat kyllä haastatteluissa vanhemmille ja hoitajille valehtelemisesta tai "kusetamisesta", mutta kyseiset kertomukset sijoittuvat olosuhteiltaan niin ahtaisiin raameihin, että niitä on vaikea mieltää strategisiksi pelisiirroiksi. Ennemmin niissä on kyse pakon hallitsemista tilanteista, joissa nuori yrittää jollain tavalla selviytyä.

Selkeimmin pelaamista edustaa aineistossani Hennan kertomus kokeilustaan koskien sitä, voisiko melko helposti ja vaivattomasti saavuttaa omia tavoitteitaan virallisin keinoin. Haastattelussa on juuri keskusteltu Hennan hoitohistoriasta ennen kyseiseen hoitoyksikköön tuloa ja Henna on kertonut olleensa sairaalassa lyhyellä psykiatrisella hoitokaksolla, koska huumehoitoyksiköissä ei ollut paikkoja.

Ote 6: Tarkoitushakuinen kokeileminen

- 1 **H** onksulla ollu jotain muita hoitoja sitä ennen
 2 **Henna** ei
 3 **H** ei mitään tämmösiä[⁽¹⁾] psykologi[
 4 **Henna** [ei (.)] [yyym kyl] mä kävin psykiatril mut
 5 siel mä kävin sen takii et mä saisin jotain lääkkeit (.)
 6 **H** just (.) joo sulloli jotain ⁽¹⁾ oliksul jotain mieliala
 7 **Henna** joo mut ei oikeen vastannu mun tavotetta mä pyrin et mä oisin saanu jotain diapamia
 8 tollas kunnon niinku (.) hevoskuuria mut sit mä sain vaan jotain immovaaneja ja
 9 tollasii
 10 **H** joo
 11 **Henna** ei oikeehhh vastannu mun odotuksia

Ote alkaa haastattelijan kysymyksellä Hennan hoitohistoriasta ennen laitushoitoon joutumista (rivit 1 ja 3). Henna kertoo käyneensä psykiatrilla mutta ainoastaan siksi, että halusi saada päihtymistä tehostavia lääkkeitä (rivit 5 ja 7). Toisin kuin useimmissa muissa kertomuksissa, joissa nuoret kertovat joutuneensa vastoin tahtoaan eri viranomaisien vastaanotoille tai hoitoihin, Henna määrittelee psykiatrin luona käynnin tapahtuneen hänen omasta aloitteestaan ja olleen tarkoitushakuista. Hennan kertomus poikkeaa myös siten useimmista muista, että hänellä oli tiettyjä odotuksia viranomais tapaamista kohtaan vaikkeivät odotukset tiettyjen lääkereseptien saantina sitten toteutuneetkaan (rivi 11).

Määrittelen Hennan strategian pelaamiseksi juuri siksi, että hän näyttäytyy itse toimijana, joka asettaa toiminnalleen tavoitteet. Tavoitteidensa mukaisesti Henna tekee ensimmäisen siirron suhteessa viranomaisiin. Ilman tätä siirtoa Henna ei kertomuksensa mukaan olisi käynyt psykiatrin luona lainkaan. Toisin kuin Sallan ja Janin kertomuksissa edellä tilanne oli Hennan hallussa alusta loppuun siitä huoli-

matta, ettei strategia tuonut toivottua tulosta. Sinin, Tanjan ja Villen kertomuksista poiketen Hennan identiteettiä tai muu toiminta ei ollut missään vaiheessa uhattuna.

Asiakkaaksi sopeutuminen

Viimeiseksi käsittelen kahta erilaista asiakkaaksi sopeutumisen strategiaa. Toisin kuin edellä esitetyissä vastustamisessa, kohteeksi asettumisessa ja pelaamisessa asiakkaaksi sopeutumisen kertomuksissa sisältönä ei ole jokin tietty yksittäinen tapahtuma vaan yleisempi asennoituminen viranomaisien kanssa toimimiseen. Kyse ei siis ole niinkään yhdestä strategiatyypistä, jolla voi olla erilaisia ulottuvuuksia vaan moniaineksisista strategiaryypeistä, joissa yhdistyy hiukan eri tavoin edellä käsittelemiäni strategiatyyppejä. Ensimmäinen esimerkiksi sisältää sekä kohteeksi asettumista että pelaamista ja tarinaa kertova nuori identifioituu siinä rutinoituneeksi asiakkaaksi. Jälkimmäisessä puolestaan esiintyy sekä kohteeksi asettumisen ulottuvuuksia että vastustamista, ja kertomus esitetään omaehtoisesti huumeidenkäytöstä toipuvan asemasta.

Seuraavassa keskustellaan viranomaisille puhumisesta ylipäätään. Ote alkaa haastattelijan pitkällä ja johdattelevalla kysymyssarjalla, jossa hän esittää Jerelle useita väittämiä ja määritelmiä ammattiauttajille puhumisesta. Tätä ennen Jere on kertonut erilaisista hoitojaksoista, joutumisista suljettuun sairaalahoitoon, saamistaan raivokohtauksista, eri huumeiden käytöstä, hallusinaatioistaan sekä hänelle määrättyistä lääkityksistä, minkä yhteydessä hän on viitannut useisiin eri viranomaislahoihin. Haastattelijan ja Jeren yhteistyönä viranomaisille puhuminen muodostuu asiaksi, joka voi aluksi tuntua hankalalta mut-
ta johon voi tottua.

Ote 7: Hyväksi asiakkaaksi rutinoituminen

- 1 **H** mites sä niinku yleensä aattelet siitä et (1) myös siitä et tota (.) sä joudut eri (.)
 2 eri tämmösille niin sanotuille ammatti-ihmisille niinkuhh kertomaan ittestäs ja
 3 asioistas ja (.) riepottelemaan omia (.) tekemisiäs ja (.) et tuleeks se vähä niinku sillai
 4 et sä oot niinku jo oppinu kertomaan sun jostain niinku must kuulostaa et sä kerrot
 5 aika vaikeista (.) omista asioista jo sillai aika sujuvasti että
 6 **Jere** yym mä oon puhunu niin monen ihmisen[kanssa
 7 **H** [niin
 8 **Jere** kaikki nää asiat (.) kuitenkin
 9 **H** tuntuukse enää missään
 10 **Jere** eei kyl se tulee sillee aika automaattisesti
 11 **H** nii (2) yym (1)
 12 **Jere** joka päivä kuitenkin kes tai tulee noit kaikkii keskusteluja
 13 **H** yym (.)
 14 **Jere** mut on se sillee (.) aluks o mun mielest aika outo[puhuu kaikista tommosist asioista (.)
 15 **H** [nii

- 16 **H** nii (.)
 17 **Jere** ei oikeen tienny mitä vois ruveta tee mitä siin (1) tai mitä pitäis sanoo ja mitä
 18 ei pitäis sanoo
 19 **H** nii mut mietiksää just et mitä pitää sanoo vai mitä sä niinku ite haluisit sanoo ja mitä
 20 sul o mieles
 21 **Jere** no varmaan aluks mietin sillee et mitä pitää sanoo (1)
 22 **H** että (.) miks niinku suhteessa mihin pitäis et niinku tekis toisen tyytyväiseks
 23 vaihh vaihh
 24 **Jere** nii et tota (1) et mä en ollu aluks niinku yhtään kärryillä et mitä tollases tilantees
 25 jos joku kysyy jo just niinku (.) jonku kysymyksen niinku et (.) et tota (.) no mitä mä
 26 nyt keksin (2) no joku kuitenkin sellanen kysymys mi mist pitäis selvitellä jotain (.)
 27 jotain pään sisäisiä asioita [mä en oikeen tienny et mitä niihin pitää vastata et (.)
 28 **H** [yyym
 29 **Jere** pitääks siihe (1) et pitääks siin kertoo kauheen syvällisesti noi kaikki asiat vai (.) vai
 30 pitäskö siin niinku sanoo vaa jotain (.) sinne päin
 31 **H** yym (.)
 32 **Jere** se oli semmost kokeilua aluks sitku siihe tottuu nii sit sitä (.) voi puhua

Haastattelija määrittelee kysymyksessään ammatti-ihmisille itsestään kertomisen omien vaikeiden asioiden *riepottelemiseksi* (rivi 3). Hän myös kuvaa Jeren tapaa puhua haastattelussa asioistaan sujuvaksi ja ehdottaa, että sujuvuus on tulosta oppimisesta (rivit 3–5). Jere vastaa myöntävästi haastattelijan tulkintoihin ja vahvistaa niitä kertomalla puhuneensa asioistaan *niin monen ihmisen kanssa* (rivi 6). Haastattelija tuo vielä lisätulkinnan viranomaisille puhumiseen ja määrittelee sen asiaksi, joka voi lakata tuntumasta miltään (rivi 9). Jere tarkentaa ei enää tuntumista määrittelemällä sen *automaattiseksi* toiminnaksi (rivi 10). Puhuminen automatisoituu ja lakkaa tuntumasta kun keskusteluja omista asioista käydään päivittäin (rivi 12).

Vasta otteen puolellavälissä Jere alkaa esittää näkemyksiään asiasta omaehtoisemmin. Hän kertoo olleensa aluksi kokematon ja tietämätön sen suhteen, kuinka ammatti-auttajille tulisi puhua (rivit 14 ja 17). Joutuessaan vastaamaan johonkin kysymykseen Jere kertoo mietineensä mitä hän *keksisi* vastaukseksi (rivi 26). Vaikeaksi asiaksi ei määrity Jeren kertomuksessa ylipäättään omista asioista kertominen, vaan jonkin olemassa olevan tietyn toimintatavan, josta hän ei ollut itse perillä, oivaltaminen. *Päänsisäisistä* (rivi 27) asioista on Jeren mukaan mahdollista puhua joko *syvällisesti* tai *sinne päin* (rivit 29–30). Oikeanlaisen puhutavan löytäminen tapahtui kokeilemisen kautta ja sen jälkeen puhuminen oli helpompaa (rivi 32).

Jere ei pohdi lainkaan ammatti-ihmisille puhumista siitä näkökulmasta kuinka ammattilaiset voisivat löytää keinoja hänen tukemiseen tai kuinka hän voisi tulla autetuksi. Keskiössä on toimivien toimintamenetelmien löytäminen ja tuloksena siis rutinoitunut, tunnoton tapa kommunikoida ja vastailla omaa elämää koskeviin kysymyksiin. Yhtäällä Jere näyttäytyy taipuvan helposti käsiteltäväksi viranomaistoi-
 mien kohteeksi ja toisaalla hänen toimintansa voi mieltää tietoiseksi

pelaamiseksi, jossa tavoitteena on selvitä mahdollisimman helpolla viranomaisten kanssa toimimisesta.

Seuraavassa kertomuksessa Toni toimii samanaikaisesti sekä itsenäisenä omista asioistaan päättäjänä että määrittelee oman elämänsä tulevia tapahtumia ja olemisen meneillä olevassa hoitoyksikössä alisteiseksi viranomaisten päätöksille. Keskustelun aiheena ovat ensin Tonin jatkohoitokuviot ja sitten hänen mielipiteensä pakkohoidosta.

Otc 8: Itsemäärittelyoikeuden hallinta pakkojen keskellä

- 1 **H** *niin sä sanoit et sä oot täältä menossa jonnekin jatkohoito (.) paikkaan*
 2 **Toni** *joo (.)*
 3 **H** *et oo palaamassa sitte vanhempies luo ainakaan heti (1) entäs mahdollisesti*
 4 *myöhemmin (.)*
 5 **Toni** *(köhii) joo joo ainakin niin ne on tän suunnitellu (1) mut en tiää koska (.) riippuu et*
 6 *mitä mä duunaan siellä (.)*
 7 **H** *jatkohoidossa*
 8 **Toni** *mut täälläki [niin mä oon käsittänyt et (.) et sillai ainaki jotain*
 9 **H** *[nii*
 10 **Toni** *tapahtuu ku mä saan sen koulun tehtyä*
(myöhemmin samassa haastattelussa)
 11 **H** *mitä sä yleensä tykkäät niinku tämmösestä hoitopaikasta (1)*
 12 **Toni** *no emmä tiää (1) pakkohoito pitäis kieltää (1)*
 13 **H** *ymm (.)*
 14 **Toni** *ne ketkä haluu jotain niin ne pääsis ne ketkä ei niin (.) sit ei (.)*
 15 **H** *yym (1) ootko sä täällä niinku (.) pakosta (.)*
 16 **Toni** *joo (1)*
 17 **H** *et jos sail*
 18 **Toni** *[tai siis oon mut on huostaanotettu*
 19 **H** *nii (1)*
 20 **Ton** *ja mä oon tääl jollain sil ihme pykälällä*
 21 **H** *nii mut et jos saisit ite päättää ni sä et ois täällä*
 22 **Toni** *en luultavasti*
 23 **H** *onks tästä ollu sun mielestä mitään hyötyä sulle ku sä oot ollu täällä*
 24 **Toni** *no joo oon mä päässy ainakin siihen omaan tavotteeseen (1) emmä oo doupannu*
(kasetin kääntäminen)
 25 **H** *... et mut et sulla oli kuitenkin sit ollu niinku selkeesti joku tavote kun sä tulit tänne*
 26 *vai (.) tehtiinkse täällä niinku väkisi*
 27 **Toni** *(yskäsee) no ite mä sen tein (.) tääl mä sen kyl tein*
 28 **H** *ja sä oot sit pysyny siinä*
 29 **Toni** *joo*

Haastattelijä varmistaa otteen alussa, että on ymmärtänyt oikein Tonin jatkotilanteen hoidon päättymisen jälkeen (rivit 1, 3–4). Toni vahvistaa olevansa menossa ensin jatkohoitoon ja mahdollisesti sen jälkeen vanhempiensa luo. Vastauksessaan Toni määrittelee suunnitelman "niiden" tekemäksi ja riippuvaiseksi siitä, miten hän toimii jatkossa sekä nykyisessä että tulevassa hoitopaikassa (rivit 5–6, 8).

Myös koulun (keskeytyneen peruskoulun viimeisen luokan) loppuunsaattamisella on jotain merkitystä tuleville tapahtumille (rivit 8 ja 10).

Tulkitsen "niiksi" tässä Tonin sosiaalityöntekijän, Tonin asioita hoitavat nykyisen hoitoyksikön työntekijät, kaavaillun jatkohoitopaikan edustajat ja mahdollisesti myös lääkäriin. Sitä, laskeeko Toni vanhempiensa kuuluvan tähän ryhmään, on mahdotonta päätellä. Se sen sijaan on selvää, että Toni ei laske itseään mukaan hänen asioistaan päättävien joukkoon. Tonin tekemiset näyttävät kyllä merkitsevilä hänen tulevaisuutensa kannalta, mutta sillä tavalla, että viranomaiset tarkkailevat hänen toimiaan ja päättävät sen pohjalta kuinka jatkossa toimitaan. Myös koulun loppuunsaattaminen, mikä sinänsä on Tonista itsestään riippuva asia, näyttäytyy ehtona "jonkin", mitä hän ei itse voi täysin hallita, "tapahtumiselle" hänen elämässään.

Hiukan myöhemmin samassa haastattelussa haastattelija tiedustellee Tonin mielipidettä kyseisestä hoitoyksiköstä (rivi 11). Toni vastaa ensin jyrkästi kannattavansa pakkohoidon kieltämistä ja antaa sitten lisäselityksen kannalleen, että hoitoa tulisi saada niiden ketkä sitä haluavat (rivit 12, 14). Haastattelija tarkentaa kokeeko Toni olevansa kyseisessä hoidossa pakosta (rivi 15). Toni vastaa myöntävästi ja selittää olevansa huostaanotettu (rivi 18) ja huostaanoton tapahtuneen *ihme pykälällä* (rivi 20), millä hän viittaa lastensuojelulakiin. Toni ilmaisee olevansa siis hyvin tietoinen pakon perusteista ja omaa selkeät mielipiteet hoitojärjestelmästä. Vaikka lastensuojelulain huostaanottoa koskeva pykälä määrittänyt ihmeelliseksi, tämä ihmeellisyys viittaa tulkintani mukaan ennemminkin pykälän sisältöön – pykälä, jolla minut voidaan laittaa väkisin hoitoon, on vähän ihme juttu – kuin Tonin tietämättömyyteen. Hän on lakiin perustuvien toimenpiteiden kohde ja ei pidä hyvänä sitä, että tällainen pakon kautta kohteeksi joutuminen on mahdollista.

Haastattelija kääntää hoidon hyödyllisyyttä koskevalla kysymyksellään (rivi 23) keskustelun pakon oikeutuksesta sen tuloksiin. Toni määrittelee vastauksessaan mielenkiintoisella tavalla hyötyneensä kyllä hoidosta mutta välttää edelleen minkäänlaista liittoutumista (ks. Kulmala ym. 2003, Wahlström 2000) hänen asioitaan käsitelleiden instituutioiden tahoihin *oon mä päässyt ainakin siihen omaan tavoitteeseen* (rivi 24). Kaikesta hoitoon liittyvästä pakosta huolimatta Tonilla on ollut oma tavoite, huumeiden käytöstä pidättäytyminen, ja hän on ollut kyvykäs tämän tavoitteen täyttämään. Haastattelija vielä varmistaa otteen lopussa, että tavoite oli Tonin itsensä vapaaehtoisesti asettama (rivit 25–26) ja Toni vahvistaa muodostaneensa tavoitteen itse ilman muita osapuolia, vaikka tämä olikin tapahtunut hoitoyksikössä (rivi 27).

Hahmotan Tonin kertomuksessa kokonaisuudessaan kulkevan kaksi pääjuonta, joiden voisi olettaa olevan hiukan ristiriitaisia. Näitä juonteita ovat Tonin irtisanoutuminen kaikista viranomaisista ja instituutioista, niiden vastustaminen sekä samalla tietoisuus oman tule-

vaisuuden riippuvaisuudesta näiden toiminnasta. Toinen pääjuonne on oman itsekäsityksen säilyttäminen sellaisena, että oma elämä on kuitenkin omista käsissä ja että itse määrittyy kyvykkääksi sekä arvioimaan mikä itselle on hyvää että myös toimimaan tämän arvion mukaisesti. Ristiriitaiselta voi siis näyttää samanaikainen omien toimintamahdollisuuksien kuvaaminen erittäin voimakkaasti toisten taholta rajoitetuksi ja kuitenkin omaehtoisten tavoitteiden määrittely elämää ohjaavaksi tekijäksi.

Tonin ja Jeren kertomukset ovat kokeneiden ja asemastaan tietoisien *asiakkaiden* puhetta, jossa identiteettien rakentuminen on niin voimakkaasti kytköksissä auttamisinstituutioon, ettei niistä ulkopuoliselle itsemäärittelylle jää tilaa lainkaan. Tonin ja Jeren, kuten kaikkien muidenkin edellä esittämieni nuorten, kertomuksissa viranomaisien kanssa toimimisesta puhuminen poikkeaa kuitenkin kokeneille aikuisasiakkaille tyypillisestä puheesta. Aikuisasiakkailta on usein runsaasti odotuksia viranomaisia kohtaan ja tärkeää on se, kuinka hyvin viranomaiset onnistuvat tavoitteiden toteutumisessa auttamaan (ks. Valokivi 2002; Kulmala ym. 2003). Edellä käsitellyissä nuorten kertomuksissa autetuksi tuleminen ja hyvän suhteen luominen viranomaisiin näyttäytyvät toisarvoisena tai puuttuvat kokonaan. Oleellisempaa on selviäminen kulloisistakin tilanteista ilman sen ihmeellisempää päämäärää ja ikään kuin sen pitäminen itsestään selvänä, ettei tässä selviytymisessä kannata odottaa apua toisilta.

Strategioiden rajallisuus

Gubrium ja Holsteinin (2001a, 13) mukaan pääsy eri identiteetin määrittelyn konteksteihin ei ole mahdollista kaikille, vaan joillekin tarjolla on vähemmän edullisia tai marginaalisempia mahdollisuuksia määritellä itseään kuin toisille. Myös mahdollisuus liikkua eri kontekstien välillä ja omata useita itsemäärittelyn ulottuvuuksia on rajallista. Voimme tuottaa identiteettiämme vain puhumalla itsestämme tavoilla, jotka ovat tunnistettavia ja merkityksellisiä niissä sosiaalisissa konteksteissa, joissa kommunikoimme. Itseensä voi siis viitata vain suhteessa johonkin kulttuurisesti tunnistettavaan. Mikäli itsemäärittely ei tapahdu muille tunnistettavalla tavalla, se ei ole uskottavaa eikä sillä siten ole merkitystä (ks. myös Foucault 1979).

Myöskään strategioiden muodostuksessa mahdollisuudet eivät ole rajattomia. Bauman (1995, 92–99) kuvaa erilaisten postmodernien elämisstrategioiden yhteiseksi piirteeksi sitoutumattomuuden, vastuun välttämisen, toimimisen siten, ettei siitä koidu pitkäaikaisia seurauksia sekä kaukaisuuden säilyttämisen toisiin ihmisiin. Toiset ihmisen ovat merkitseviä vain välineellisesti. Heistä voi hyötyä tietyissä tilanteissa, mutta heiltä ei odoteta mitään, eikä heille olla valmiita antamaan mitään; kukin pärjätäkseen omillaan ja pelatkoon omaa peliään.

Tässä pelissä pärjääminen on kuitenkin mahdollista vain tietynlaisia resursseja ja toimintamahdollisuuksia omaaville. Riski pudota pelistä pois on suuri. Ja koska takaisin pääseminen ei välttämättä palvele muiden pelaajien etua, niin selviytymispyristelyissä jäädään helposti yksin.

Haastatteleman huumehoitoyksikön nuoret asiakkaat ovat tietoisia oman toimintaympäristönsä valtasuhteiden epäsymmetrisyydestä suljetussa laitoshoidossa, jossa he ovat useimmiten vastoin tahtiaan. Tämä näkyy nuorten puheessa siten, että tavoitteelliseksi toimijaksi identifioitumista esiintyi viranomaisista kerrottaessa kovin vähän. Tyypillisempää oli asettua vastustamaan itseensä kohdistettuja ei-toivottuja ja leimaavia määritelmiä, alistaa omat identiteettipyrkimykset viranomaisten toiminnasta riippuviksi tai siirtää ne tulevaisuuteen. Strategisesti tällainen identiteetin muodostaminen ei ole nuorten vapausasteiden kannalta kovin tehokasta. Myös sääntöjä ja viranomaisten päätöksiä vastaan pyristely ennen laitoshoitoon tulemistä kouluympäristössä sekä avohuollon palveluissa tapahtuu tiukoissa raameissa, joissa toimintamahdollisuudeksi jää ennemminkin tilannekohtainen taktikointi kuin pitkäjänteisempi strategianmuodostus. Enemmän kuin varsinaisista de Certeau'n (1988) määrittelemistä strategioista, nuorten toiminnassa on kyse rajoitetuista strategioista ja taktisista identifioitumisista sellaisiin toimija-asemiin, joiden kautta ahtaisiin tilanteisiin saadaan jonkinlaista liikkumavaraa.

Nuorten strategioiden rajallisuudesta kertoo myös liittolaisten miltei täydellinen puuttuminen ja yksinäisyys. Esimerkiksi Kulmala, Valokivi ja Vanhala (2003) löytävät hyvinkin marginaalisessa asemassa olevien asuntoloissa asuvien, osin päihdeongelmaisten ja rikollisen taustan omaavien sosiaalityön asiakkaiden kertomuksissa eriasteisia liittoumia eri viranomaisiin. Kaikissa tässä artikkelissa käsittelemissäni puheotteissa nuoret identifioituvat yksinäisiksi toimijoiksi, kun taas vastapuoli, kuten opettajat, sosiaalityöntekijät tai "ne", määrittävät yhtenäiseksi rintamaksi. Myös niissä nuorten tarinoissa, joiden olen tulkinut ilmentävän jonkinlaista asiakkaaksi sopeutumista, kyse on alistumisen, vastustamisen ja pelaamisen eri ulottuvuuksista. Niissäkin viranomaiset näyttäytyvät persoonattomina "niinä" eli ennemminkin järjestelmän edustajina kuin henkilöinä, joihin nuorilla on henkilökohtaiset suhteet ja jotka kenties ovat olemassa nuorta auttaakseen.

Jossain määrin tässä artikkelissa hahmottelemillani strategioilla voi olla yhtymäkohtia nuoruuteen ja nuorena asiakkaana toimimiseen ylipäätään. Jarl Wahlströmin (2000, 221–222; ks. myös Aronsson & Cederborg 1996) mukaan nuoren asiakkaan nuoruus tulee ammatillisen auttamistyön kontekstissa esiin usein siten, että nuori asiakas "asettaa itse itsensä ulkojäseneksi suhteessa aikuismaailmaan", syrjään tai oppositiossa olevaksi. Uskoisin kuitenkin strategioissa olevan myös jotain erityisen tyypillistä juuri huumeita käyttäville nuorille.

Aikuisten liittolaisten lisäksi haastattelemini nuorten viranomaisia koskevista kertomuksista puuttuvat myös liittoumat toisiin nuoriin (ks. enemmän nuorten keskinäisistä kaverisuhteista Virokannas 2003b).

Selkeää syytä sille, miksi haastattelemani nuoret jättäytyvät viranomaisista puhuessaan irrallisiksi myös toisista nuorista, on oman aineistoni perusteella mahdotonta määritellä. Yhtenä vaikuttavana tekijänä voisi ajatella juuri vaikean huumeongelman rajoittavan heidän suhteitaan toisiin nuoriin. Huumeiden kokeilu ja niin sanottujen muotihuumeiden kuten ekstaasin käyttö on nuorten keskuudessa jossain määrin kovinkin hyväksyttyä (Hakkarainen & Metso 2003). Kuitenkin kovien aineiden säännöllinen käyttö, psyykkisten ongelmien kasvaminen, laitoshoitoon joutuminen ja huostaan otetuksi tuleminen eivät välttämättä kuulu enää nuoria yhdistävään kontekstiin. Toisesta näkökulmasta käsin voisi tulkita, että haastattelukonteksti, jossa haastattelija keskustelee yhden nuoren kanssa kerrallaan hänen elämästään suljetun hoitoyksikön tiloissa, tuottaisi korostetusti yksilönäkökulmaa kerrottaviin asioihin. Nuorten kertomuksissa esiintyi kuitenkin joistakin muista asioista puhuttaessa liittoumia toisiin nuoriin. Haastattelukonteksti varmasti vaikuttaa kertojanäkökulman muodostumiseen, mutta en usko sen selittävän liittoutumisen puutetta viranomaisista puhuttaessa kokonaan.

Toisena haastattelemini nuorten strategioille tyypillisenä piirteenä näkisin tietynlaisen kritiikin puuttumisen tai vähäiseksi jäämisen koskien viranomaisten heihin kohdistamaa kontrollia. Nuoruus mielletään usein elämänvaiheeksi, jossa kritisoidaan kaikkea auktoriteetteihin ja aikuisuuteen liittyvää. Vaikka nuorten strategiat sisälsivät vastustusta ja suhteet viranomaisiin jäivät etäisiksi, viranomaisten toimia ei juurikaan kyseenalaistettu (vrt. Wahlström 2000, 226–229). Tulkiten tämän liittyvän ainakin jossain määrin siihen, että huumeiden käytön vuoksi alaikäisiin nuoriin kohdistettava kontrolli on yleisesti erittäin hyväksyttyä ja suotavaa, ja nuorten voi olettaa olevan tästä tietoisia. Huumeiden ongelmakäytön ja psyykkisen oirehtimisen vuoksi laitoshoidossa olevat nuoret ovat joutuneet jo niin useiden kontrollitoimenpiteiden kohteeksi, että he ovat ikään kuin hyväksyneet sen – tai alistuneet siihen, ettei tämän kontrollin kritisointi näytä uskottavalta edes heidän näkökulmistaan kiinnostuneen tutkijan edessä.

Syrjäytyneillä strategioiden luomisen ehdot ovat kaventuneet ja identiteetit joudutaan muodostamaan tilanteittain pienistä palasista, joiden päällä pysyy juuri tässä ja nyt (de Certeau 1988). Tässä artikkelissa käsitellyissä nuorten kertomuksissa viranomaisten kanssa toimimisesta pelivälineet ja käytettävissä olevat identifioitumisen kohteet ovat hyvin rajallisia. Tavoitteellisuus, oma-aloitteisuus ja usko autetuksi tulemiseen toisten ihmisten tuella ovat esillä hyvin niukasti, jos ollenkaan. Viranomaisilla on kertomuksissa suuri merkitys nuoren

elämässä tapahtuville asioille, mutta tämä merkitys näyttäytyy ulkoapäin tulevana pakkona ja rajoitteena; jonain sellaisena, jonka kanssa täytyy oppia tulemaan tavalla tai toisella toimeen.

Viitteet

¹Eri viranomaisryhmistä haastatteluissa viitattiin useimmin eri hoitoyksiköiden työntekijöihin. Eri hoitoyksiköistä tai hoitotaksoilla olemisesta keskusteltiin kaikissa haastatteluissa mutta aivan kaikissa nuoret eivät viitanneet erityisesti niiden työntekijöihin ja vain muuttaman kerran johonkin tiettyyn työntekijään. Myös koulusta puhuttiin kaikissa haastatteluissa ja hieman alle puolessa oli viittauksia opettajiin. Samoin vajaassa puolessa haastatteluista viitattiin poliisiin ja sosiaalityöntekijöihin. Lääkäreistä tai psykiatreista puhuttiin 5 haastattelussa, koulukuraattoreista tai terveydenhoitajista sekä psykologeista tai terapeuteista 4 haastattelussa.

²Lyhenne H tarkoittaa haastattelijaa. Nuorilla on keksityt nimet. Sulkeet tarkoittavat taukoa ja niiden sisällä oleva luku kertoo tauon pituuden sekunteina. Hyvin lyhyt tauko on merkattu pisteellä. Tyhjat sulkeet ilmaisevat epäselväksi jäänyttä puhetta. Hakasulut ilmaisevat selvästi havaittavan päällekkäispuheen alkamiskohtia ja hhh-merkintä pitkää uloshengitystä tai erikseen niin mainittaessa naurahdusta.

³Käytin kyseistä otetta olleessani puhumassa tutkimuksestani kolmessa lastensuojelun sosiaalityöntekijöille suunnatussa jatkokoulutuksessa. Jokaisella luentokerralla esimerkki aiheutti kuulijoissa hilpeyttä ja kommentoinnin kohteeksi joutui erityisesti otteesta ilmenevä sosiaalityöntekijöiden lukumäärä. Osallistujat eivät uskoneet millään kunnalla tai sosiaalikeskuksella olevan resursseja kolmen sosiaalityöntekijän lähettämiseen kotikäynnille ja työntekijöiden arveltiin olleen esimerkiksi johtava sosiaalityöntekijä tai jonkin yhteistyötahon edustaja, lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja opiskelija-harjoittelija.

Kirjallisuus

- Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (1998) *Identities in Talk*. London: Sage.
- Aronsson, Karin & Cederborg, Ann-Christin (1996) *Coming of Age in Family Therapy Talk: Perspective Setting in Multiparty Problem Formulations*. *Discourse Processes*, 21, 191–212.
- Bauman, Zygmunt (1995) *Life in fragments. Essays in Postmodern Morality*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell.
- de Certeau, Michel (1988) *The Practice of Everyday Life*. Berkley and Los Angeles, California: University of California Press.
- Foucault, Michel (1979) *Discipline and Punish*. New York: Vintage Books.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (2001a) Introduction: Trying Times, Troubled Selves. Teoksessa Jaber F. Gubrium & James A., Holstein (toim.) *Institutional Selves. Troubled Identities in a Postmodern World*. New York & Oxford: Oxford University Press, 1–20.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (2001b) (toim.) *Institutional Selves. Troubled Identities in a Postmodern World*. New York & Oxford: Oxford University Press.
- Hakkarainen, Pekka (1992) *Suomalainen huumekysymys. Huumausaineiden yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 42*. Helsinki: Hakapaino.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2003) *Huumeiden käytön uusi sukupolvi. Yhteiskuntapolitiikka* 68 (3) 244–256.
- Halonen, Mia (2002) *Kertominen terapian välineenä. Tutkimus vuorovaikutuksesta myllähoidon ryhmäterapiassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 899.
- Jaatinen, Jaana (1996) *Terapeuttinen keskustelutodellisuus. Diskurssianalyttinen tutkimus alkoholiongelmiensa sosiaaliterapeuttisesta hoidosta*. Jyväskylä: Stakes, tutkimuksia 72.

- Jokinen, Arja (1995) Neuvottelu asiakkaan identiteetistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila, & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 127–154.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995) (toim.) *Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino: Tampere.
- Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (2000) (toim.) *Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (2000) *Auttamisen organisaatiot ja ongelmien tulkinat*. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) *Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta*. Tampere: Vastapaino, 35–64.
- Karisto, Antti (1998) *Pirstoutuvan elämän politiikka*. Teoksessa J.P. Roos & Tommi Hoikkala (toim.) *Elämänpolitiikka*. Tampere: Gaudeamus, 54–75.
- Kulmala, Anna, Valokivi, Heli & Vanhala, Anni (2003) *Sosiaalityön kohtaamia asiakkaiden kertomana*. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola, & Marketta Rajavaara (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: SoPhi & Jyväskylän yliopisto, 125–146.
- Miller, Gale (2001) *Changing the Subject. Self-Construction in Brief Therapy*. Teoksessa Jaber F. Gubrium & James A., Holstein (toim.) *Institutional Selves. Troubled Identities in a Postmodern World*. New York & Oxford: Oxford University Press, 64–83.
- Pearson, Geoffrey (1987) *The New Heroin Users*. Oxford: Basil Blackwell.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987) *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage Publications.
- Päihdetilastollinen vuosikirja 2002. *Alkoholi ja huumeet*. Sosiaaliturva 2002:3. Helsinki: Stakes.
- Suoninen, Eero (1993) *Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 48–74.
- Valokivi, Heli (2002) *Toimiva asiakkuus. Kriminaalihuollon palveluohjauskokeilu naisasiakkaiden kertomana*. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: SoPhi, Jyväskylä, 164–187.
- Virokannas, Elina (2003a) *Tiedon tuottaminen ja yllättävät käänneet huumehoitoyksikön nuorten haastatteluissa*. Nuorisotutkimus 3/2003, 21.vuosikerta, 18–31.
- Virokannas, Elina (2003b) *Käytön ja käyttämättömyyden merkityksellinen raja. Nuorten välisten suhteiden rakentuminen huumehoitoyksikön asiakkaiden puheessa*. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 2003: 40, 193–207.
- Wahlström, Jarl (2000) *Miten olla erilainen aikuinen? Liittoutumisen dilemma nuorten kanssa tehtävässä työssä*. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) *Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta*. Tampere: Vastapaino, 221–243.
- Weinberg, Darin (2001) *Self-Empowerment in Two Therapeutic Communities*. Teoksessa Jaber F. Gubrium & James A., Holstein (toim.) *Institutional Selves. Troubled Identities in a Postmodern World*. New York & Oxford: Oxford University Press, 84–104.
- Wood, Linda A. & Kroger, Rolf O. (2000) *Doing Discourse analysis. Methods for Studying Action in Talk and Text*. London: Sage Publications, Inc, Thousand Oaks.

Tutkimuksia-sarjassa aiemmin ilmestyneet

2004

Jenni Leinonen. Families in Stuggle. Child Mental Health and Family Well-being in Finland During the Economic Recession of the 1990s: The Importance of Parenting. STAKES, Research Report 143. Helsinki, Finland 2004. ISBN 951-33-1583-5

Päivi Voutilainen. Hoitotyön laatu ikääntyneiden pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Stakes, Tutkimuksia 142. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1572-X

Mika Ala-Kauhaluoma, Elsa Keskitalo, Tuija Lindqvist, Antti Parpo. Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta -lain sisältö ja vaikuttavuus. Stakes, Tutkimuksia 141. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1571-1

Antti Parpo. Kannustavuutta tulonsiirtojärjestelmään. Tulonsiirtojärjestelmän muutokset, kannustinloukut ja tulonjako. Stakes, Tutkimuksia 140. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1568-1

Heikki Hiilamo, Jouko Karjalainen, Mikko Kautto, Antti Parpo. Tavoitteena kannustavampi toimeentulotuki. Tutkimus toimeentulotuen lakimuutoksista. Stakes, Tutkimuksia 139. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1567-3

Jukka Kärkkäinen. Onnistuiko psykiatrian yhdentyminen somaattiseen hoitojärjestelmään? Psykiatrisen hoitojärjestelmän kehitys Suomessa ja sairaanhoitopiiriuudistuksen arviointi psykiatrian näkökulmasta. Stakes, Tutkimuksia 138. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1565-7

Britta Sohlman. Funtkionaalinen mielenterveyden malli positiivisen mielenterveyden kuvaajana. Stakes, Tutkimuksia 137. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1556-8

Liisa Heinämäki. Erityisesti päivähoitossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityis päivähoitoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Stakes, Tutkimuksia 136. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1555-X

Sirkku Vuorma: A Decision Aid and Choice of Treatment among Women with Heavy Menstrual Bleeding. STAKES. Research Report 135. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1554-1

Hannele Hyppönen. Tekniikka kehittyä, kehittyvätkö palvelut? Tapaustutkimus kotipalvelujen kehittämisestä teknologiahankkeessa. Stakes, Tutkimuksia 134. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1553-3

Tarja Pösö. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Stakes, Tutkimuksia 133. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1548-7

2003

Helena Varonen. Ultrasound in the Management of Acute Rhinosinusitis Patients in Primary Care. STAKES, Research Reports 128. Helsinki 2003. ISBN 951-33-1370-0

Hannele Palosuo. Health and Well-Being in Moscow and Helsinki. STAKES, Research Reports 129. Helsinki 2003. ISBN 951-33-1371-9

Pirjo Korvela. Yhdessä ja erikseen. Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. Stakes, Tutkimuksia 130. Helsinki 2003. ISBN 951-33-1372-7

Sakari Karvonen, Matti Rimpelä, Pauliina Luopa: Kuntien väliset erot lasten ja nuorten terveydessä ja terveystottumuksissa. Perusraportti 2000–2002. Stakes, Tutkimuksia 131. ISBN 951-33-1391-3

Taina Rintala: Vanhuskuvat ja vanhustenhuollon muotoutuminen 1850-luvulta 1990-luvulle. Stakes, Tutkimuksia 132. Helsinki 2003. ISBN 951-33-1394-8